

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	28 Medi 2022
Pwnc:	Adroddiad Blyneddol Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2021-22
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).	

1. CYFLWYNIAD

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2021-22 i leihau'r risg o dwyll, llwgwrwbrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.
- 1.2. Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2018, sydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).
- 1.3. Hefyd, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, sydd yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.
- 1.4. Mae'r adroddiad yn amlygu rhai o'r meysydd risg twyll cyfredol a rhai sy'n esblygu, gan gynnwys y rhai hynny sy'n gysylltiedig â'r pandemig Covid-19, ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a yn ystyried ac yn cynnig sylwadau ar gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2021-22 i leihau'r risg o dwyll, llwgwrwbrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.

ADRODDIAD BLYNYDDOL ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD 2021-22

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Medi 2022

Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

CYNNWYS

RHAGARWEINIAD	3
BETH YW TWYLL?	4
BETH YW LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD?	5
PAM FOD ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD YN BWYSIG?	6
Y CYD-DESTUN CYFREDOL	7
Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll	7
RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY’N ESBLYGU	8
ASESIAD O DREFNIADAU ATAL TWYLL YNG NGHYNGOR SIR YNYS MÔN	9
Cydnabod cyfrifoldeb	9
Nodi risgiau o dwyll a llygredd	10
Strategaeth atal twyll a llygredd	11
Darparu adnoddau	11
Gweithredu	12
ACHOSION O GEISIO TWYLLLO’R CYNGOR YN YSTOD 2021-22	13
CASGLIAD	14
HERIAU A CHYFLEOEDD YN Y DYFODOL	15
ATODIAD 1 – TUEDDIADAU TROSEDDAU TWYLL Y NFIB	16
ATODIAD 2 - RHYBUDDION Y RHWYDWAITH GWRTH-DWYLL CENEDLAETHOL (NAFN)	17

RHAGARWEINIAD

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2021-22 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.

Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2018, sydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).

Hefyd, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, sydd yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.

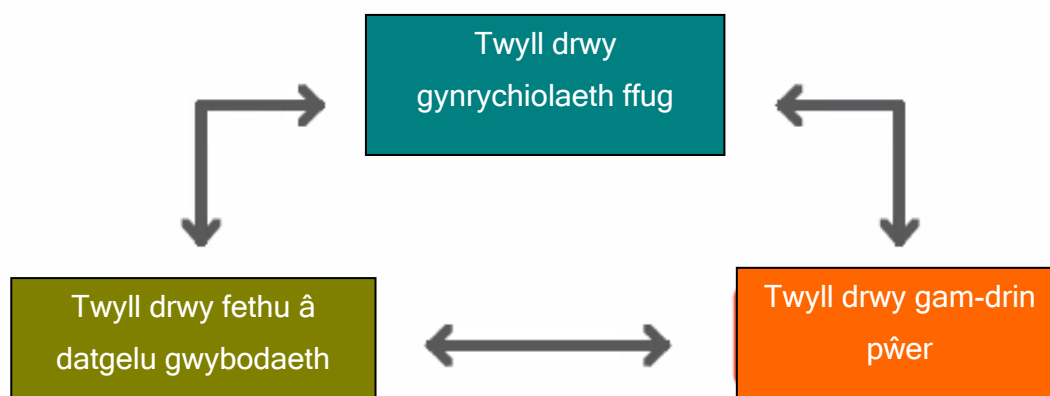
Mae'r adroddiad yn amlygu rhai o'r meysydd risg twyll cyfredol a rhai sy'n esblygu, gan gynnwys y rhai hynny sy'n gysylltiedig â'r pandemig Covid-19, ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll a'r heriau a chyfleoedd i'r dyfodol.

BETH YW TWYLL?

Mae twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn golygu ymddygiad sy'n sicrhau mantais annheg neu anghyfreithlon. Gellir diffinio twyll fel ymddygiad troseddol sy'n sicrhau mantais annheg, anghyfiawn neu anghyfreithlon ac mae fel arfer yn disgrifio gweithgareddau megis lladrata, llygredd, gwyngalchu arian, cynllwyn, llwgrwobrwyo ac ecstorsiwn.

Cyn ei ddeddfu o fewn y gyfraith, derbyniwyd yn gyffredinol bod twyll yn gysyniad cyfreithiol eang a oedd yn cyfeirio'n gyffredinol at weithred ryngwladol a oedd yn cael ei chyflawni i sicrhau mantais annheg neu anghyfreithlon ac roedd yn cael ei gynnwys mewn deddfwriaeth droseddol amrywiol eraill megis Deddf Lladrata 1968.

Fodd bynnag, ers hynny, mae twyll wedi dod yn drosedd ynddo'i hun. Mae Deddf Twyll 2006 yn amlinellu tair ffordd y gellir cyflawni'r drosedd:

Mae Canolfan Atal Twyll CIPFA yn argymhell y diffiniad a ganlyn:

Mae twyll yn drosedd caffaelgar sy'n golygu dwyn (lladrata) drwy ryw fath o ddichell neu gamliwio.

BETH YW LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD?

Daeth Deddf Llwrwobrwyo 2010 i rym yn 2011. Nod y Ddeddf oedd diwygio a chyfuno'r deddfwriaethau llwrwobrwyo a oedd mewn bodolaeth. Y mae hefyd wedi symleiddio ac ehangu'r ystod o droseddau y gall unigolion a sefydliadu gael eu herlyn am eu cyflawni

Mae'r troseddau hyn yn cynnwys:

- Llwrwobrwyo naill ai'n uniongyrchol neu trwy drydydd parti
- Derbyn llwrwobr
- Llwrwobrwyo swyddog tramor
- Methiant gan sefydliad masnachol i atal llwrwobrwyfaeth (trosedd gorfforaethol)

Yn gyffredinol mae llwrwobrwyo yn cynnwys cynnig, addo neu roi mantais ariannol neu fantais arall er mwyn cymell rhywun i gyflawni swyddogaeth gyhoeddus neu weithgarwch busnes mewn modd amhriodol neu eu gwobrwyo am wneud hynny. Mae'r Ddeddf hefyd yn rhoi ystyriaeth arbennig i feysydd gweithgarwch penodol, yn cynnwys lletygarwch a rhoddion.

Mae llygredd yn golygu diffyg uniondeb neu onestrwydd (ac fe all gynnwys llwrwobrwyo) neu gamddefnyddio statws i sicrhau mantais anghyfreithlon. O bersbectif cyfreithiol, mae llygredd yn anoddach i'w ddiffinio, gan fod ymddygiadau a ystyrir yn rhai llwgr mewn rhai gwledydd yn cael eu diogelu gan fframwaith cyfreithiol mewn gwledydd eraill. Mae hyn yn arbennig o wir mewn achosion yn gysylltiedig â llwrwobrwyfaeth.

Rydym ni'n dehongli llygredd fel naill ai ymddygiad twyllodrus neu weithgareddau yn ymwneud â llwrwobrwyfaeth.

PAM FOD ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD YN BWYSIG?

Gall twyll effeithio ar ei enw da'r sector cyhoeddus ac arallgyfeirio cyllid oddi wrth wasanaethau cyhoeddus holl bwysig, gan danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd, cynaliadwyedd ariannol ac effeithlonrwydd sefydliadol. Mae twyll, gwyngalchu arian a chyllido terfysgaeth, yn ogystal â llwgrwobrwyo a llygredd, wedi tyfu'n aruthrol i fod yn aflwydd rhyngwladol sy'n herio llywodraethau cenedlaethol a diwydiannau preifat fel ei gilydd.

Mae CIPFA, yn ei adroddiad tracio twyll a llygredd diweddaraf, sef y *National Fraud and Corruption Tracker* (2020), yn cydnabod bod pob punt a gollir oherwydd twyll yn gollod i'r pwrs cyhoeddus ac mae'n lleihau gallu'r sector cyhoeddus i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd eu hangen.

Mae llawer mwy i weithgaredd atal twyll llwyddiannus nag arbed arian yn unig. Gall y gweithgareddau anghyfreithlon hyn danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd. Pan fydd cynghorau'n cymryd camau atal twyll effeithiol byddant yn ailadeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd, ac yn sicrhau bod arian prin yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol.

Yng Nghymru, roedd adroddiad diweddar yr Archwiliwr Cyffredinol (2019) yn tynnu sylw at y ffaith y gallai gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru fod yn colli hyd at £1 biliwn y flwyddyn o ganlyniad i dwyll. Mewn cyfnod o gynni, mae'n bwysicach nac erioed bod pob corff cyhoeddus yng Nghymru'n ceisio lleihau'r risg o golledion oherwydd twyll.

Mae CIPFA yn dadlau

"mae cyfrifoldeb ar arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i wreiddio safonau effeithiol ar gyfer atal twyll a llygredd yn eu sefydliadau. Mae hyn yn cefnogi llywodraethiant da ac yn arddangos stiwardiaeth ariannol effeithiol a rheolaeth ariannol gyhoeddus effeithiol".

Y CYD-DESTUN CYFREDOL

Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll

Yn dilyn trosglwyddo ymchwilwyr twyll o Lywodraeth Leol i'r Adran Gwaith a Phensiynau yn 2014, nid oes gan y mwyafrif o gynghorau yng Nghymru, gan gynnwys Cyngor Sir Ynys Môn, adnodd atal twyll pwrpasol ar draws y cyngor mwyach, ac yn lle hynny dynodwyd y rôl atal twyll yn y Cyngor i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol.

Yn 2019 adroddodd adolygiad gan yr Archwiliwr Cyffredinol o drefniadau atal twyll ar draws y sector cyhoeddus bod yr adnoddau a glustnodir i weithgaredd atal twyll yn amrywio'n fawr ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru. Ar draws llywodraeth leol yng Nghymru, mae trefniadau atal twyll yn amrywio'n fawr o gyngor i gyngor ac nid oes unrhyw dîm Cymru gyfan yn gyfrifol am weithgareddau atal twyll mewn llywodraeth leol nac unrhyw strategaeth gyffredinol neu fframwaith polisi.

Er mwyn llenwi'r bwlch, yng Ngogledd Cymru'n, yn ddiweddar ffurfiwyd is-grŵp o Bartneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru i rannu a gyrru arfer da mewn perthynas ag atal twyll. Mae'r grŵp yn parhau i gwrdd yn chwarterol ac mae'n cydweithio i ddatblygu gwaelodlin ar gyfer trefniadau gwrth-dwyll ar draws y saith awdurdod lleol yng ngogledd a chanolbarth Cymru.

RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY’N ESBLYGU

Pan darodd y pandemig gorfodwyd pawb i fynd ar-lein, ac roedd yr un peth yn wir am droseddwyd. Yn ôl y ffigurau diweddaraf ar dueddiadau ym maes twyll gan y Swyddfa Gwybodaeth Twyll Genedlaethol (NFIB), yn 2020-21, roedd 80% o’r achosion o dwyll a adroddwyd yn eu cylch wedi eu seiber-alluogi. Yn sgil y rhyfel yn Wcráin, cyfraddau chwyddiant uwch nag erioed a’r argyfwng costau byw, ynghyd â risgiau busnes-gritigol eraill megis diffyg yn y gadwyn gyflenwi, cadw staff, a bygythiadau seiber, mae’r risg o dwyll wedi cynyddu, ac mae twyllwyr yn cymryd mantais o’r sefyllfa ac yn defnyddio offer soffistigedig i gyflawni twyll.

Mae Baromedr Twyll y KPMG ar gyfer 2021¹ yn awgrymu y bydd bygythiadau mewnol yn dod yn fwy cyffredin a bod hynny’n gysylltiedig â gwendid mewn dulliau rheoli mewnol o ganlyniad i effaith COVID-19, wrth i sefydliadau barhau i ymdopi â ffyrdd newydd o weithio o bell. Yn sgil y pryder cyffredinol ynglŷn â’r cynnydd sylweddol mewn costau byw, mae’r KPMG yn darogan y bydd hyn yn ysgogi ychwaneg o achosion o dwyll drwy ‘fygythiadau mewnol’ yn 2022.

Mae twyll yn dal i fod yn her sylweddol i awdurdodau lleol ac er nad yw’r ffigurau swyddogol ar gyfer y sector yn gyfredol, yr un yw’r dadleuon dros amddiffyn cronfeydd a phobl fregus. O’r holl achosion tybiedig o dwyll yn y sector cyhoeddus yn y DU yn 2019-2020 roedd twyll y dreth gyngor, gwerth tua £35.9m, i gyfrif am bron i ddau draean (65%) o’r achosion o dwyll a ganfuwyd, ac yna twyll consesiynau parcio i’r anabl a thwyll tai, a oedd i gyfrif am 17% a 11% o’r achosion yn y drefn honno.

Yn y DU y maes twyll sy’n tyfu gyflymaf ydi twyll tenantiaeth tai, gyda thua £60.1m yn cael ei golli yn 2019-2020 o’i gymharu â £47.7m yn 2018-19. Yr ail faes ydi’r gostyngiad yn y dreth gyngor i aelwydydd unigol (y gostyngiad person sengl), gyda chynnydd o tua £9.6m ar ben yr achosion a ganfuwyd/ataliwyd yn 2018-19 sy’n dod â’r cyfanswm i tua £29.0m. Yn fwy diweddar, mae Cifas² yn adrodd bod ymosodiadau ar awdurdodau lleol yn parhau gydag unigolion yn defnyddio cwmnïau sydd wedi mynd i’r wal, sydd wedi’u diddymu neu sydd ddim yn bodoli i hawlio grantiau COVID; camddefnyddio tai gwag i ymgeisio am grantiau a chwmnïau’n cael grantiau drwy ddefnyddio dogfennau ffug.

¹ Baromedr Twyll KPMG 2021: Cipolwg ar Dwyll yn y DU, Chwefror 2022

² Gwybodaeth Allweddol, System Osgoi Twyll y Diwydiant Credyd (Cifas), Ionawr 2022

ASESIAD O DREFNIADAU ATAL TWYLL YNG NGHYNOR SIR YNYS MÔN

Mae CIPFA yn cymeradwyo set gyffredin o egwyddorion ar draws y gwasanaethau cyhoeddus er mwyn gwella arfer atal twyll, sy'n cael eu nodi yn ei ddogfen, **Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption** (2014). Gan ddefnyddio'r cod hwn fel meincnod cynhaliwyd asesiad yn erbyn y pum egwyddor a gellir gweld crynodeb lefel uchel o'r canlyniadau isod.

Cydnabod cyfrifoldeb

Mae egwyddor gyntaf y Cod yn argymhell y dylai'r corff llywodraethu gydnabod ei gyfrifoldeb am sicrhau fod yr holl risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll a llygredd yn cael eu rheoli'n effeithiol ar draws pob rhan o'r sefydliad.

Mae'r dogfennau a ddisgwylir fel rhan o ymateb atal twyll cyngor ar gael ar fewnwyd y Cyngor, er nad ydynt wedi cael eu hyrwyddo yn benodol o fewn y sefydliad. Mae fframwaith o bolisiâu'n bodoli, fel yr argymhellir yn y canllawiau, ac mae meddalwedd derbyn polisiâu yn monitro a yw staff yn deall ac yn derbyn y polisiâu. Cyflwynwyd y polisiâu a ganlyn i staff er mwyn iddynt gadarnhau eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth ohonynt:

Polisi	Fel ar	Cyfradd Cydymffurfio	Statws Presennol
Cod Ymddygiad Swyddogion a Chanllawiau Lleol	20/09/2022	92% (997 o 1,078)	Byw
Polisi a Chanllawiau Chwythu'r Chwiban	20/09/2022	93% (998 o 1,078)	Byw

Fodd bynnag, er bod Cod Ymddygiad y Cyngor yn rhoi cyfarwyddyd ar ddatgan gwrthdaro rhwng buddiannau, ynghyd â chynghor ychwanegol yn y Canllaw Lleol ar y Cod Ymddygiad i Swyddogion a'r ffurflen Datgan Buddiannau Personol, nid yw'n datgan yn glir pryd a chyda pwy y dylid datgan buddiant. Mae'n ddibynnol ar ymwybyddiaeth, disgresiwn a barn yr unigolyn. Hefyd, nid yw'r Cyngor yn cofnodi a monitro datganiadau'n ganolog, ac felly nid oes ffordd o oruchwylio unrhyw wrthdaro posib rhwng buddiannau ar lefel gorfforaethol. Hefyd, nid oes rhaid i aelodau o baneli sy'n rhan o ymarferion caffael ddatgan p'un ai a oes ganddynt unrhyw sy'n gwrthdaro ai peidio.

Byddai hyn yn helpu i wella a hyrwyddo diwylliant sy'n ymwybodol o dwyll ledled y Cyngor.

Fel rhan o Strategaeth Gwrth-dwyll 2022-2025 yn ystod 2022-23 bydd rhaglen gynhwysfawr yn cael ei chyflawni er mwyn diweddarau'r polisi, codi ymwybyddiaeth o brosesau gwrth-dwyll a chyflwyno pecyn e-ddysgu. Bydd adolygiad archwilio mewnol o'r broses ar gyfer datgan buddiannau yn cael ei gynnal yn ogystal.

Nodi risgiau o dwyll a llygredd

Mae'r ail egwyddor yn argymhell bod adnabod y risg o dwyll yn hanfodol er mwyn deall achosion penodol o fod yn agored i risg, newid ym mhatrymau'r bygythiad o dwyll a llygredd, a'r canlyniadau posib i'r sefydliad a'i ddefnyddwyr gwasanaeth.

Mae'r Cod yn cefnogi ystyried risgiau o dwyll a llygredd fel risgiau busnes ac iddynt gael eu rheoli fel rhan o broses rheoli risg y sefydliad. Mae gan y Cyngor broses rheoli risg aeddfed, ac mae'r risg o dwyll wedi cael ei ystyried a'i asesu'n ffurfiol fel rhan o'r broses hon.

Yn 2021-22 daeth adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer rheoli risg a llygredd i'r casgliad bod gan y Cyngor bolisiau a gweithdrefnau i'w ddiogelu rhag y risg o dwyll a llygredd mewn perthynas â gweithgareddau caffael. Fodd bynnag, roedd cyfleoedd i wella'r trefniadau hyn drwy ddiweddarau dogfennau, creu diwylliant sy'n ymwybodol o risg o fewn y gweithlu a datblygu mesurau atal twyll rhagweithiol o fewn y swyddogaeth caffael. Eir i'r afael â'r rhain yn ystod 2022-23 a chânt eu cynnwys yn Strategaeth Gwrth-dwyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd diwygiedig y Cyngor ar gyfer 2022-2025.

Mae Cyfansoddiad y Cyngor, ei Bolisi Twyll a Llygredd a'i Gynllun Ymateb i Dwyll yn datgan yn glir bod rhaid hysbysu'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 a'r Pennaeth Archwilio a Risg os tybir bod twyll neu lygredd yn cael ei gyflawni. Er hyn, nid yw hyn wedi'i nodi yn y weithdrefn Ddisgyblu na'r weithdrefn Chwythu'r Chwiban. O ganlyniad mae'n bosib na fydd y tîm Adnoddau Dynol yn hysbysu'r Pennaeth Archwilio a Risg pan fydd ymchwiliad disgyblu i achos posib o dwyll. Mae risg felly na fydd y Pennaeth Archwilio a Risg yn ymwybodol o bob achos o dwyll ac

anghysondebau posib, ac o ganlyniad mae'n bosib na fydd ymchwiliad archwilio mewnol yn cael ei gynnal ac na fydd camau ffurfiol yn cael eu cymryd.

Canfuwyd yn ystod yr adolygiad nad oedd y gofrestr contractau wedi cael ei diweddaru, ac er mai'r swyddog unigol a'r tîm sy'n gyfrifol am y contract fydd yn penderfynu sut i fynd ati i fonitro'r contract (mae'r trefniadau'n amrywio o un adran i'r llall), nid oes unrhyw fonitro'n cael ei wneud yn ganolog, drwy adrodd ar berfformiad a dadansoddi data, er mwyn canfod twyll, llwgrwobrwyo a llygredd. Mewn ymchwiliad diweddar amlygwyd pwysigrwydd monitro contractau ariannol ac mae'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 wedi ymrwymo i sefydlu cofrestr o fewn y Tîm Taliadau.

Fe wnaeth yr adolygiad mewnol hefyd amlygu y byddai hyfforddiant gwrth-dwyll i swyddogion sy'n rhan o brosesau caffael ar ran y Cyngor yn helpu i gynyddu eu hymwybyddiaeth o'r risg o dwyll yn y maes hwn. Cytunwyd ar gynllun gweithredu gyda'r rheolwyr i fynd i'r afael â'r materion hyn er mwyn rheoli'r risg o dwyll a llygredd yng ngweithgareddau caffael y Cyngor, a bydd y camau hyn yn cael eu monitro yn ystod 2022-23.

Strategaeth atal twyll a llygredd

Mae'r drydedd egwyddor yn argymhell bod angen strategaeth atal twyll ar sefydliadau sydd yn nodi ei ddull ar gyfer rheoli risgiau ac yn diffinio cyfrifoldebau am weithredu.

Mae gan y Cyngor strategaeth sydd wedi'i diffinio'n glir, a gymeradwywyd ar y lefel uchaf (gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ym mis Rhagfyr 2021), sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau, gan helpu i sicrhau bod y Cyngor yn cymryd y risg o dwyll o ddifrif.

Hefyd, mae gan y Cyngor Bolisi Atal Twyll a Llygredd sy'n cael ei adolygu a'i gymeradwyo bob blwyddyn fel rhan o'r Cyfansoddiad.

Darparu adnoddau

Mae'r bedwaredd egwyddor yn argymhell y dylai sefydliadau wneud trefniadau ar gyfer adnoddau priodol i gefnogi'r strategaeth atal twyll. Yn y gorffennol, bu diffyg o ran buddsoddi a defnyddio adnoddau o fewn y Cyngor mewn perthynas â threfniadau atal twyll.

Oherwydd problemau staffio yn y tîm Archwilio Mewnol o ganlyniad i absenoldeb tymor hir, secondiad ac ymateb i'r pandemig COVID-19, cafodd y rhaglen gwrth-dwyll arfaethedig, a nodwyd yn y Strategaeth Gwrth-dwyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd ar gyfer 2021-2024, ei hail flaenoriaethu. O ganlyniad, ni sefydlwyd Gweithgor Gwrth-dwyll yn ystod 2021-22 a hyd yma nid oes unrhyw ffordd o adrodd yn ddienw ar achosion posib o dwyll. Fodd bynnag, penodwyd aelod o'r tîm Archwilio Mewnol a Rheoli Risg i fod yn gyfrifol am y canlynol:

- Cydlynu'r data y mae'n rhaid i'r Cyngor ei ddarparu i'r Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer yr ymarfer paru data a gynhelir bob dwy flynedd
- Ymchwilio i achosion risg uchel a ganfyddir yn ystod yr ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol
- Rhannu rhybuddion gan y Rhwydwaith Gwrth-dwyll Cenedlaethol gyda'r swyddogion perthnasol
- Cadeirio'r Grŵp Gwrth-dwyll o fewn y Cyngor
- Mynychu Gweithgor Gwrth-dwyll Partneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru

Gweithredu

Mae'r egwyddor derfynol yn argymhell bod sefydliadau yn rhoi polisïau a gweithdrefnau ar waith i gefnogi'r strategaeth atal twyll a llygredd ac i gymryd camau i atal, canfod ac ymchwilio twyll. Mae'n sefydlu y bydd y gallu i weithredu'n ddibynnol ar faint a natur sefydliad a maint ei gapasiti atal twyll. Fodd bynnag, beth bynnag yw maint gweithgareddau sefydliad, mae angen i'r sefydliad gymryd camau priodol ac adrodd ar y camau hynny i'w gorff llywodraethu.

Y ffordd orau o ymladd twyll yw drwy ei atal rhag digwydd yn y lle cyntaf. Gellir cyflawni hyn drwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Yn ystod 2021-22:

- darparwyd tri sesiwn ymwybyddiaeth twyll i 90 aelod staff gan y Tîm Hyfforddi a Datblygu
- pwysleisiodd y Prif Weithredwr ei bod hi'n bwysig bod staff yn cwblhau'r modiwl Ymwybyddiaeth Seiber ar y Gronfa Ddysg
- rhannodd y tîm Archwilio Mewnol rybuddion gan y Rhwydwaith Gwrth-dwyll Cenedlaethol gydag adrannau perthnasol (gweler [Atodiad 2](#))
- ymchwiliodd y tîm Archwilio Mewnol i ymgais i dwyllo drwy ailgyfeirio i barth maleisus.

ACHOSION O GEISIO TWYLLO'R CYNGOR YN YSTOD 2021-22

Yn ystod 2021-22, daeth y tîm Archwilio Mewnol yn ymwybodol o dwyll mandad posib (pan fydd rhywun yn dynwared trydydd parti megis cyflenwr) yn dilyn ymgais i ddargyfeirio taliad gwerth £16,500.

Codwyd ymwybyddiaeth am y math yma o dwyll ledled y Cyngor drwy ddosbarthu rhybuddion gan y Rhwydwaith Gwrth-dwyll Cenedlaethol a sesiynau hyfforddi wedi'u targedu. O ganlyniad llwyddodd y Tîm Taliadau i ddarganfod y twyll a hysbysu'r tîm Archwilio Mewnol.

Yn dilyn ymchwiliad, cadarnhaodd y tîm Archwilio mewnol bod twyllwyr wedi llwyddo i fynd i mewn i system e-bost y cyflenwr ac fe wnaethant ei rybuddio. Fe wnaeth Tîm Diogelwch adran TG y Cyngor flocio e-byst o'r parth hwn hyd nes y gallai'r cyflenwr roi sicrwydd iddynt ei fod wedi cymryd camau priodol i ddiogelu'r system e-bost.

Cafodd y Rhwydwaith Gwrth-dwyll Cenedlaethol ei hysbysu ynglŷn â'r digwyddiad.

CASGLIAD

Mae rhyw lefel o dwyll yn debygol yn y sector cyhoeddus, hyd yn oed ystod cyfnodau arferol, ond roedd 2021221 yn flwyddyn o heriau heb eu tebyg wrth i'r pandemig Covid-19 barhau i drawsnewid gwaith y Cyngor a bywydau ei staff, a chafodd cyfyngiadau'r cyfnodau clo effaith sylweddol ar yr economi.

O wybod bod holl elfennau'r triongl twyll delfrydol sy'n caniatáu i dwyll ffynnu (cymhelliant, cyfle a rhesymoli) wedi cynyddu, rhagwelir y bydd twyll yn parhau i fod yn fygythiad ariannol sylweddol i gynghorau, ac nad oes unrhyw arwydd ei fod yn arafu.

Roedd Ynys Môn, a Chymru gyfan, mewn sefyllfa ffafriol o gymharu â'u cymdogion o ran achosion o dwyll, er hynny fe dderbyniodd Heddlu Gogledd Cymru rhwng tri a chwe mil o adroddiadau yn ystod y cyfnod adrodd. (Cyfeirir at hyn yn [Atodiad 1](#))

Dioddefodd y Cyngor ei hun dwyll mandad, ond oherwydd ymyrraeth gyflym y Tîm Taliadau llwyddwyd i atal ail ymgais.

Mae sefydliadau sector cyhoeddus yn gyfrifol am reoli adnoddau cyhoeddus ac felly mae ganddynt gyfrifoldeb i ymladd twyll a llygredd. Mae sefydliadau sy'n mynd ati'n llwyddiannus i atal, canfod a rheoli pob math o dwyll nid yn unig yn rhoi cyllid cyhoeddus mewn sefyllfa gadarnach, ond maent hefyd yn lliniaru'r risg o golli morâl a rhoi enw drwg i'r sector cyhoeddus yn gyffredinol.

Mae rheoli'r risg o dwyll a llygredd yn effeithiol yn rhan hanfodol o unrhyw gyngor modern, effeithiol sy'n mynd ati i reoli ei adnoddau'n effeithlon er mwyn sicrhau gwerth am arian.

HERIAU A CHYFLEOEDD YN Y DYFODOL

Yn genedlaethol, capasiti, neu adnoddau atal twyll digonol, yw'r prif fater canfyddedig y mae angen rhoi sylw iddo er mwyn mynd i'r afael yn effeithiol â'r risg o dwyll a llygredd. Hefyd, mae Sefydliad Siartredig yr Archwilwyr Mewnol yn rhybuddio sefydliadau sydd heb ystyried twyll fel blaenoriaeth yn draddodiadol i ail-werthuso'r modd y maent y rheoli a chyfathrebu risg.

Mae cynnydd enfawr yn nifer y bobl sy'n gweithio o bell yn rhoi cyfle i droseddwy'r gyflawni twyll, pa un ai yw'n ymwneud â chynnig trwsio dyfeisiau fel y gallant gael mynediad i rwydwaith y Cyngor, neu drwy ddynwared neu hacio er mwyn ailgyfeirio taliadau yn faleisus.

Mae'r llywodraeth, asiantaethau gorfodi'r gyfraith, asiantaethau diogelwch, rheoleiddwyr a'r sector preifat yn parhau i weithio gyda'i gilydd i warchod y cyhoedd a busnesau rhag bob math o dwyll. Mae twyll yn hynod o anodd i'w ddarogan ac er eu bod yn monitro tueddiadau mewn troseddau yn ofalus, y peth pwysicaf yw cyfleu'r neges i staff ac i'r cyhoedd i fod yn ymwybodol ac yn effro.

Yn ogystal, mae angen amlwg am ymagwedd gadarn sy'n cael ei chefnogi gan aelodau etholedig, prif weithredwyr a'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant. Bydd yn holl bwysig cael trefniadau cadarn a chefnogaeth gan y pwyllgor gwaith er mwyn sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.

Yn olaf, mae gan ymddygiadau a gweithredoedd unigolion rôl holl bwysig wrth fynd i'r afael â risgiau twyll. Mae'n rhaid i bob un ohonom, yn staff ac aelodau fel ein gilydd, chwarae ein rhan i greu diwylliant sy'n elyniaethus i'r risgiau o dwyll a llygredd, a thynnu llinell glir rhwng ymddygiad derbyniol ac annerbyniol o fewn y Cyngor.

ATODIAD 1 – TUEDDIADAU TROSEDDAU TWYLL Y NFIB

FRAUD CRIME TRENDS

REPORTING VOLUMES

VOLUME

875,622 reports received

Action Fraud: 413,945

Cifas: 318,379

UK Finance: 143,298

TOP THREE FRAUD TYPES (EXCLUDING "OTHER FRAUD")

1. Cheque, Plastic Card & Bank Account – 336,707 reports
2. Online Shopping and Auctions Fraud – 103,254 reports
3. Application Fraud (excluding mortgages) 91,593 reports

LOSSES

LOSS

£2.35bn reported losses

TOP THREE FRAUD TYPES (EXCLUDING NONE OF THE ABOVE)

1. Other Financial Investment - £318m
2. Cheque, Plastic Card and Online Bank Accounts – £184m
3. Share Sales or Boiler Room Fraud - £171m

DISSEMINATIONS

58,210

reports disseminated

PURSUE: 35,209

PROTECT: 9,472

OTHER: 13,529

OUTCOMES

59,838

total outcomes received

11.5%

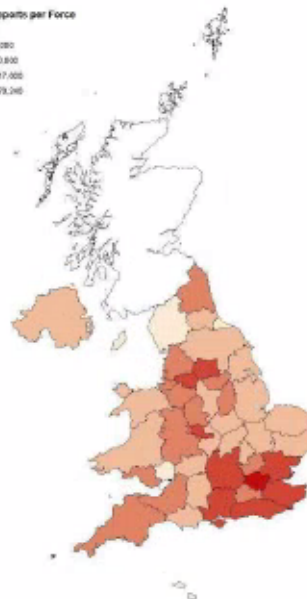
of all outcomes were Judicial

GEOGRAPHICAL SPREAD

Legend

Number of Reports per Force

0 - 3,000
3,001 - 6,000
6,001 - 10,000
10,001 - 17,000
17,001 - 78,000

KEY THREATS

The highest harm threats for 2021/22 are Courier, Romance, Payment Diversion, Investment, Computer Software Service and frauds linked to Card and Online Bank Accounts

80% of reported fraud is cyber enabled

Money mules persistently feature across most fraud types

Cloned investment companies are a threat to investment fraud

Social media and encrypted messaging services as an enabler is increasing throughout all aspects of fraud

Search engine optimisation is used by fraudsters to target victims

HIGH RISK VICTIM INDICATORS

Volume:
20 - 39 years
Loss:
50 - 69 years

90%
Individuals

Gender
(Self-Defined)
Female – 51%
Male – 49%

ATODIAD 2 - RHYBUDDION Y RHWYDWAITH GWRTH-DWYLL CENEDLAETHOL (NAFN)

Mae NAFN yn sefydliad sector cyhoeddus sy'n darparu gwasanaeth data a gwybodaeth ac ar hyn o bryd mae'n cael ei gynnal gan Gyngor Bwrdeistref Fetropolitanaid Tameside. Sefydlwyd NAFN yn 1997 gan grŵp o awdurdodau lleol craidd ar draws Cymru a Lloegr er mwyn cydweithio i gyfnwio gwybodaeth er mwyn mynd i'r afael â thwyll ar hyd a lles y wlad. Ar hyn o bryd mae bron i 90% o awdurdodau lleol yn aelodau, ynghyd ag awdurdodau cyhoeddus cysylltiedig, yn cynnwys darparwyr tai cymdeithasol.

Mae NAFN yn darparu pob math o wasanaethau data a gwybodaeth ac fe'i hystyrir yn ganolfan rhagoriaeth ar gyfer data a gwybodaeth sector cyhoeddus. Ynghyd â'n cydweithwyr yn yr adran Safonau Masnachu, rydym yn defnyddio NAFN at bob math o ddibenion. Mae gwasanaeth data a gwybodaeth NAFN yn darparu pwynt mynediad unigol diogel lle gallwn gael gafael ar bob math o ddarparwyr drwy byrth cyfreithiol cadarn a phrosesau sy'n bodloni'r safonau cydymffurfiaeth gyfreithiol uchaf.

Yn benodol, rydym yn defnyddio gwasanaeth NAFN i rybuddio cydweithwyr ynglŷn ag achosion o dwyll ar draws y sector yng Nghymru a Lloegr. Mae'r rhybuddion hyn wedi bod yn allweddol o ran cynyddu ymwybyddiaeth swyddogion, yn benodol y Tîm Taliadau, ynglŷn ag achosion o dwyll yn y sector. Mae'r graff isod yn dangos amrywiaeth a chwmpas y rhybuddio a dderbyniwyd ac a ddosbarthwyd ledled y Cyngor:

